

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การบริหารและการจัดการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545) เน้นการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วม ดังความใน มาตรา 39 ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง และในมาตรา 40 ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา และสถานศึกษาอาชีวศึกษาของแต่ละ สถานศึกษาเพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วยผู้แทน ผู้ปกครอง ผู้แทนครูผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของ สถานศึกษา ผู้แทนภิกษุสงฆ์และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่ และผู้ทรงคุณวุฒิ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542. 2545 : 20) ในการจัดการศึกษาดม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ หมวด 5 ว่าด้วยการบริหารและการจัดการศึกษาซึ่งได้กำหนดให้ กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคลและ การบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่ การศึกษาโดยตรง ซึ่งหมายถึงทั้งเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา จะมีความคล่องตัวใน การบริหารและมีอำนาจอิสระในการตัดสินใจ ที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาของตนเองได้มากขึ้น สถานศึกษาก็จะมีอำนาจมีความรับผิดชอบตนเองที่ค่อนข้างเบ็ดเสร็จ และจะมีความคล่องตัวใน การบริหารตนเอง ตามแนวความคิดการบริหารใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School based Management : SBM) นอกจากนั้นยังได้กำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขึ้น เพื่อให้ทำหน้าที่ กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา โดยเน้นให้นำหลักการกระจายอำนาจและ หลักการมีส่วนร่วม มาใช้ในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยเชื่อว่าถ้าการจัดการศึกษา ได้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว จะก่อให้เกิดประ โยชน์หลาย ประการ ดังที่ ประกอบ คุณารักษ์และคนอื่น ๆ (2543 : 85) ได้ระบุไว้คือ ประการแรก ประชาชน ในฐานะเจ้าของการศึกษาจะรู้ว่า เขาและบุตรหลานของเขาต้องการอะไรจากการศึกษา และอะไร ที่เขาไม่ต้องการ ความต้องการเหล่านี้เกิดจากการสัมผัสสภาพข้อเท็จจริงในชีวิตการทำงานและ

การดำรงชีวิตทั่วไป ประการที่สอง การให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการศึกษา จะก่อให้เกิดความรู้สึกมีอำนาจและการได้มีส่วนร่วมในชุมชน จะนำไปสู่ความรับผิดชอบ และจะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการพัฒนาประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน ประการที่สาม การมีส่วนร่วมทำให้ การดำเนินการด้าน การศึกษามีประสิทธิภาพ จะเป็นโอกาสในการควบคุมการดำเนินงานของระบบการศึกษาให้ รอบคอบ และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ประการที่สี่ การมีส่วนร่วมทางการศึกษา จะเปิดโอกาสให้มีการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นได้มากยิ่งขึ้น การบริหารและการจัดการศึกษา โดย คณะกรรมการสถานศึกษา เป็นแนวคิดในการบริหาร โดยคณะบุคคลและการบริหารแบบมีส่วนร่วม

ดังนั้นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจึงเป็นองค์คณะบุคคลที่มีบทบาทสำคัญยิ่ง สำหรับการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยมีกฎหมายรองรับและเป็นพลังสำคัญที่จะร่วมกับ สถานศึกษาในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการเรียนรู้ซึ่งเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ นวัตกรรมทางการบริหารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกองค์การ โดยเฉพาะในภาวะที่มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมากและรวดเร็ว และเมื่อองค์การต้องปรับเปลี่ยนตัวเองเพื่อก้าวเข้าสู่ สภาพใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับคณะกรรมการ สถานศึกษา จะเป็นสิ่งที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการริเริ่มสิ่งใหม่ๆ ที่ก้าวหน้าทางการบริหารและ การพัฒนาคุณภาพทางวิชาการของโรงเรียน บทบาทสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา จะต้องเปลี่ยน ไปจากเดิมที่เคยเน้นเรื่องการติดตามตรวจสอบและควบคุม (Inspection and Control) มาเป็นการกำกับดูแลและการให้การส่งเสริมสนับสนุน (Monitoring and Supervision) จึงจะเปิด โอกาสให้เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ ทางการบริหาร ที่มีความเป็นไปได้มากยิ่งขึ้น (อุทัย บุญประเสริฐ. 2545 : 9) ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กล่าวถึงการปฏิรูปการศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ และการใช้ เทคโนโลยี เพื่อการศึกษาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) รวมถึง แนวทางจัดการศึกษาครั้งสำคัญ โดยการจัดการศึกษาไม่ผูกขาดอยู่ที่ครูหรือ โรงเรียนเท่านั้น แต่ ชุมชน วัด สมาคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก็มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกกระบวนและการศึกษาคอมพิวเตอร์ การบริหารจัดการจากส่วนกลางก็กระจายให้องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมบริหารการศึกษาสอดคล้องกับแนว การปฏิรูปการศึกษา ที่กำหนดเป้าหมาย 4 ประการ ได้แก่ 1) ปรับวิธีการคิดในการจัดการศึกษา 2) ปรับระบบและโครงสร้างการจัดการศึกษา 3) ปรับปรุงคุณภาพครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการ ศึกษา 4) จัดให้มีอุปกรณ์และเทคโนโลยีทางการศึกษาที่เหมาะสมเพียงพอ (สถาบันราชภัฏบ้าน สมเด็จเจ้าพระยา. 2547 : 44) แต่การบริหารโดยรูปแบบการบริหารแบบฐาน โรงเรียน ซึ่งเน้น การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาดำเนินมาตรา 40 ดังกล่าวนั้น อาจกล่าวได้ว่ายังเป็นเรื่อง

ที่ค่อนข้างใหม่สำหรับประเทศไทย โดยเฉพาะในการบริหารสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งแต่เดิมมีระบบบริหารที่เน้นรูปแบบการบริหารแบบรวมอำนาจจากส่วนกลางค่อนข้างชัดเจน และได้พบว่าได้ กลายเป็นสิ่งที่เน้นอุปสรรคอย่างยิ่งคือการเพิ่มประสิทธิผลประสิทธิภาพและคุณภาพทางการศึกษาโดยรวมของประเทศ อย่างไรก็ตามการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทยนั้น มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาระบบบริหารจัดการและปรับปรุงพัฒนาจุดมุ่งหมายการจัดการศึกษามา โดยตลอด ซึ่งพบว่าทำให้ส่วนกลางบริหารจัดการโดยครู ชุมชน ผู้ปกครอง เอกชน องค์กร ต่างๆ ไม่มีส่วนร่วมรับผิดชอบการจัดการศึกษาทำให้การจัดการศึกษาไทยไม่พัฒนา คุณภาพ การศึกษาไม่ได้มาตรฐาน ดังนั้นการกระจายอำนาจบริหารการศึกษาให้มีคุณภาพและมี ประสิทธิภาพ ต้องกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารให้สอดคล้องกันระหว่างการกระจายอำนาจทาง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม ทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมในการบริหาร มีส่วนร่วมตัดสินใจ ร่วม ตรวจสอบการบริหารด้านงบประมาณ ด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านงานบริหารทั่วไป สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีหน้าที่กำหนด วิสัยทัศน์ นโยบาย (ปัญญา แก้วกรีฑูร และสุภัทร พันธุ์พัฒนกุล, 2545 : 1) ยุทธศาสตร์ การกระจายอำนาจการบริหาร การศึกษา ว่าสถานศึกษา ผู้ปกครอง องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น และชุมชน เป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวน ทรรศน์ ผู้พัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาโดยผู้เกี่ยวข้องให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วม และ การกระจายอำนาจ ในอดีตการบริหารการศึกษาระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีเป้าหมายหลักเพื่อ พัฒนาท้องถิ่น มีหลักการว่าโรงเรียนเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรม และความเจริญก้าวหน้าทาง เศรษฐกิจ สังคม ปลูกฝังทักษะการประกอบอาชีพ วัฒนธรรมอันดีงาม ผ่านโรงเรียนไปสู่เยาวชน และประชาชน (รุ่ง แก้วแดง, 2546 : 58) และการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาคือกระจาย อำนาจการตัดสินใจไปยังสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยการกระจาย อำนาจให้สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้าน การบริหารบุคคล และด้านงานบริหารทั่วไป กระทรวงมีหน้าที่กำหนดนโยบาย มาตรฐานการศึกษา สนับสนุนทรัพยากร และติดตามประเมินผล เพื่อให้การศึกษามีคุณภาพตามเป้าหมาย (สมศักดิ์ คลประสิทธิ์, 2549 : 1) และการเปลี่ยนแปลงระบบบริหารการศึกษาดมรูปแบบการกระจายอำนาจ และการปฏิรูประบบบริหารการศึกษา คือการให้โรงเรียนมีอำนาจตัดสินใจบริหาร แนวทาง การปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น สถานศึกษาต้องบริหาร จัดการให้สนองตอบความต้องการของชุมชน ภายใต้สภาพปัญหาอุปสรรค ทรัพยากร และความ พร้อม หรือเรียกว่าการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานการมอบอำนาจตัดสินใจให้สถานศึกษาใน รูปคณะกรรมการ เป็นการจัดการศึกษาให้ตรงกับความต้องการของท้องถิ่น ชุมชน ทุกฝ่ายที่

เกี่ยวข้องกับโรงเรียนมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งสิ้น การนำการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานมาใช้ในต้องศึกษารายละเอียดต่าง ๆ เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสม ผู้บริหารต้องมีความรู้ มีวิสัยทัศน์ เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ใช้หลักการกระจายอำนาจ และหลักการมีส่วนร่วม มาใช้บริหารสถานศึกษาเพื่อให้การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานประสบผลสำเร็จ (วิระวัฒน์ อุทัยรัตน์. 2549 : 1)

โรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นสถาบันที่จัดบริการทางการศึกษาให้แก่ผู้รับบริการหรือผู้เรียน คุณภาพของการศึกษาย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ในการบริหารจัดการสถานศึกษานั้นผู้ที่มิบทบาทอันสำคัญยิ่งก็คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งในการดำเนินงานในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเป้าหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และเป็นไปตามความคาดหวังของชุมชนนั้นต้องอาศัยผู้บริหารเป็นผู้กำหนดทิศทางหรืออนาคตขององค์กร ดังนั้นพฤติกรรมหรือคุณลักษณะของผู้บริหารจึงเป็นเครื่องบ่งบอกและเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญต่อทิศทางการดำเนินงานตามนโยบายทางการศึกษา หากผู้บริหารมีความรู้ มีความสามารถสูง มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีการดำเนินงานทางการศึกษาไปในทิศทางที่มุ่งหวังไว้ย่อมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการได้ ดังนั้นผู้บริหารจึงเป็นกลไกสำคัญในสถานศึกษา ที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อประสิทธิภาพและมาตรฐาน สามารถที่จะพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมาย ทั้งนี้เพราะผู้บริหารเป็นผู้มีอำนาจและหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและตัดสินใจในระดับโรงเรียนหรือสถานศึกษาภายใต้เงื่อนไขของทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 3) ทั้งนี้ความรู้ความสามารถของผู้บริหารตลอดจนบุคลิกลักษณะ การมีมนุษยสัมพันธ์ เป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมงาน นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ชุมชน มีมากน้อยเพียงใด และผู้บริหารยังเป็นตัวแปรสำคัญในความสำเร็จ ความมีคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษาในความรับผิดชอบผู้บริหารที่มีความสามารถสูงย่อมนำไปสู่ความชำนาญในการบริหารงาน การปฏิบัติงาน การให้ความร่วมมือ การมีความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบ และมีความสุขกับการทำงานของผู้ร่วมงานและผู้เกี่ยวข้อง ผู้บริหารจึงมีส่วนสำคัญอย่างมาก (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543ข : ก) และผู้บริหารในฐานะผู้นาองค์กรซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาของหน่วยงานต้องรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง รู้จักการบริหารจัดการ รู้จักการปกครองรู้จักครองคน ครองคน ครองงาน ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองในการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับยุคปฏิรูปการศึกษา พัฒนาศักยภาพของตนเองให้เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ กว้างไกล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์แสวงหาความรู้ อย่างสม่ำเสมอตลอดจนมีความรู้ความสามารถในการวางแผน การตัดสินใจ มีภาวะผู้นำ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าบทบาทของผู้บริหารในการบริหารจัดการสถานศึกษามี

ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งถ้าผู้บริหารได้ใช้กลยุทธ์แสดงบทบาทที่พึงประสงค์ของครูผู้สอนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องบนพื้นฐานการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานจะส่งผลให้การจัดการศึกษามีคุณภาพสูงขึ้น การใช้ภาวะผู้นำและพฤติกรรมของผู้นำที่พึงประสงค์ย่อมจะต้องศึกษาข้อมูลและความคิดเห็นของผู้ได้บังคับบัญชา ผู้ปกครอง ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย การให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ผู้บริหารจะได้รับความร่วมมือความช่วยเหลือทั้งงบประมาณ และบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ย่อมจะนำผลมาสู่การจัดการศึกษาได้อย่างมีเอกภาพและมีคุณภาพเป็นไปตามความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชน บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นการกระทำที่แสดงออกมาในการทำงานของผู้บริหาร ซึ่งในการปฏิบัติของผู้บริหาร สถานศึกษาจะต้องคำนึงถึงภารกิจที่จะต้องปฏิบัติและต้องบริหารงานให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ พฤติกรรมบทบาทที่แสดงออกตามสถานการณ์ต่างๆ ที่เหมาะสมย่อมจะนำกลุ่มไปสู่จุดหมายปลายทางได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งบทบาทการบริหารที่สำคัญด้านงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับบทบาทในการบริหารและการจัดการศึกษา 10 เกณฑ์ ได้แก่ การเป็นผู้นำทางวิชาการ การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม การเป็นผู้อำนวยการความสะดวกรวดเร็ว การประสานความสัมพันธ์ การส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากร การสร้างแรงจูงใจ การประเมินผล การส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และการส่งเสริมเทคโนโลยี และการที่มีผู้บริหารที่ดี มีความเหมาะสมยังจะช่วยนำไปสู่ความสำเร็จ และความก้าวหน้าของสถานศึกษารวมไปถึงของประเทศชาติด้วย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ได้ดำเนินการตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและกระทรวงศึกษาธิการในการปฏิรูปการศึกษาซึ่งยึดถือปฏิบัติตามแนวทางที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนด โดยเปลี่ยนแปลงระบบวิธีการบริหารและการจัดการศึกษา เพื่อให้ก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกนั้น โรงเรียนจะต้องมีอิสระในการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนของตนเอง โดยยึดกระบวนการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชน จึงเห็นว่าการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเป็นรูปแบบหนึ่งที่เหมาะสม จึงได้หาวิธีการเตรียมพร้อมให้กับโรงเรียน โดยจัดให้มีการอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาเรื่องการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และจัดทำคู่มือการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การกำหนดนโยบายให้โรงเรียนบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญที่จะทำให้สถานศึกษามีอิสระ มีความเข้มแข็งในการบริหาร เพื่อให้การบริหารเป็นไปอย่างคล่องตัว รวดเร็ว และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น ประเทศชาติ ดังนั้นสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องจัดระบบการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ มีการรวบรวม และจัดระบบ

ข้อมูล วางแผน ดำเนินการตามแผน ศึกษากฎหมาย กฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้อง ใช้การบริหารที่เน้น การมีส่วนร่วม มีการจัดระบบบัญชีให้ครบถ้วนถูกต้อง จากการดำเนินงานตามหลักการดังกล่าว ยังไม่เป็นรูปธรรมเท่าที่ควร ดังจะเห็นได้จาก การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา ก็ยังไม่ มีรูปแบบที่ชัดเจน คณะกรรมการยังไม่เข้าใจบทบาทของตนเองเท่าที่ควร การปรับโครงสร้าง และระบบการบริหาร การจัดหลักสูตรการเรียนการสอน การพัฒนาครู การบริหารจัดการเรื่อง นวัตกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศ การบริหารทรัพยากร การประกันคุณภาพการศึกษา ยังไม่เป็นที่ ชัดเจน และเกิดปัญหาหลายประการอันส่งผลกระทบต่อการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ไม่บรรลุตาม วัตถุประสงค์

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาใน การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยพิจารณาจากความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา บูรีรัมย์เขต 2 ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องใน การจัดการศึกษา จะนำไปใช้ในการบริหารให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล มีคุณภาพในการบริหาร สถานศึกษาต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายดังนี้

1. เพื่อศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารโดยใช้โรงเรียน เป็นฐาน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยจำแนกตามสถานภาพของบุคคล เพศ และวุฒิการศึกษา

สมมติฐานของการวิจัย

1. ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ที่มีสถานภาพต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาท ของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานแตกต่างกัน
2. ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของ ผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานแตกต่างกัน

3. ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ที่มีวิถีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานแตกต่างกัน

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยในครั้งนี้จะทำให้ได้ข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางของผู้บริหารสถานศึกษาด้านบทบาทของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษา โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ทำให้ทราบผลการจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ดังนี้

1. ทำให้ทราบความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ของผู้บริหารโรงเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2
2. เป็นข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนการบริหารจัดการศึกษา สำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการสถานศึกษาต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2
3. เป็นแนวทางการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของผู้บริหารโรงเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยผู้วิจัยจะศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับบทบาทในการบริหารและการจัดการศึกษา มี 10 ด้าน ดังนี้ (ธีระ รุณเจริญ, 2545 : 68)

- 1.1 การเป็นผู้นำทางวิชาการ
- 1.2 การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม
- 1.3 การเป็นผู้อำนวยความสะดวก
- 1.4 การประสานความสัมพันธ์
- 1.5 การส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากร

- 1.6 การสร้างแรงจูงใจ
- 1.7 การประเมินผล
- 1.8 การส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา
- 1.9 การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
- 1.10 การส่งเสริมเทคโนโลยี

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ปีการศึกษา 2549 มี 5 อำเภอ คือ อำเภอประโคนชัย อำเภอกระสัง อำเภอบ้านกรวด อำเภอห้วยราช อำเภอพลับพลาชัย รวม 7,119 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 244 คน ครู จำนวน 3,269 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 3,606 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง กำหนดจากตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Morgan & Krejcie ; อ้างถึงใน ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์. 2542 : 148-149) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 364 คน แล้วทำการสุ่มตามระดับชั้นอย่างมีสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 13 คน จำนวน 167 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 184 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย

3.1.1 สถานภาพของบุคคล แบ่งเป็น

3.1.1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา

3.1.1.2 ครู

3.1.1.3 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.1.2 เพศ แบ่งเป็น

3.1.2.1 เพศชาย

3.1.2.2 เพศหญิง

3.1.3 วุฒิการศึกษา แบ่งเป็น

3.1.2.1 ต่ำกว่าอนุปริญญา

3.1.2.2 อนุปริญญา

3.1.2.3 ปริญญาตรีขึ้นไป

3.2 ตัวแปรตาม คือ บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ใน 10 ด้าน

- 3.2.1 การเป็นผู้นำทางวิชาการ
- 3.2.2 การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม
- 3.2.3 การเป็นผู้อำนวยความสะดวก
- 3.2.4 การประสานความสัมพันธ์
- 3.2.5 การส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากร
- 3.2.6 การสร้างแรงจูงใจ
- 3.2.7 การประเมินผล
- 3.2.8 การส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา
- 3.2.9 การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
- 3.2.10 การส่งเสริมเทคโนโลยี

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง พฤติกรรมของการปฏิบัติงานตามหน้าที่ ความรับผิดชอบในฐานะผู้บริหารสถานศึกษาที่ดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้องในการบริหารโดยใช้ โรงเรียนเป็นฐาน ใน 10 ด้าน ได้แก่

1.1 การเป็นผู้นำทางวิชาการ หมายถึง การเป็นผู้ให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมและ สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และมีการ วางแผนนโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของสถานศึกษาอย่างชัดเจน พร้อมสร้าง ความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษา

1.2 การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การเป็นผู้บริหารงานที่มีอิสระเพื่อให้ เกิดความคล่องตัวในการบริหารและบริหารงานในรูปแบบของคณะกรรมการสถานศึกษา โดยเน้น การมีส่วนร่วมทั้งครูและบุคลากรภายในโรงเรียน บุคคลและหน่วยงานภายนอกโรงเรียน ทั้ง หน่วยงานของภาครัฐและเอกชน อาทิ ครู บุคลากร พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ

1.3 การเป็นผู้อำนวยความสะดวก หมายถึง การเป็นผู้ให้ความสะดวกแก่บุคลากร ในโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องทั้งทางด้านวิชาการ อาทิ การจัดหาสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ ตำรา เกม เทคโนโลยีช่วยการเรียนการสอนและอุปกรณ์ส่งเสริมการเรียนรู้ต่างๆ ตลอดจนการให้บริการและ จัดสภาพแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ เช่น แหล่งการเรียนรู้และศูนย์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถ แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และจัดบรรยากาศของโรงเรียนให้อบอุ่นเพื่อให้ผู้เรียนมีความรักที่จะ เรียนรู้และรู้จักแสวงหาความรู้

1.4 การประสานความสัมพันธ์ หมายถึง การเป็นผู้ประสานงานและสร้าง ความสัมพันธ์อันดีกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในโรงเรียน และนอกโรงเรียน เพื่อสร้างเครือข่ายผู้ให้ การสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ ได้แก่ ทรัพยากรงบประมาณ ทรัพยากรบุคคล อาทิ ผู้เชี่ยวชาญผู้มีความรู้และประสบการณ์พิเศษที่โรงเรียนต้องการให้มาช่วยพัฒนาโรงเรียน ทรัพยากรด้านการ เรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ เช่น อุปกรณ์การเรียนการสอน อุปกรณ์การศึกษา สื่อ เกม และเทคโนโลยีที่ทันสมัย

1.5 การส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากร หมายถึง การเป็นผู้ส่งเสริม พัฒนาครู และบุคลากรในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยการให้ครูเข้ารับการฝึกอบรมเข้าร่วมประชุมสัมมนาและ ไปทัศนศึกษา เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ให้ทันต่อสถานการณ์ความเจริญก้าวหน้าและ ความเปลี่ยนแปลงของโลก และเพื่อสามารถนำมาประยุกต์และปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน ให้ดีขึ้น รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาแห่งอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

1.6 การสร้างแรงจูงใจ หมายถึง การเป็นผู้มีทัศนคติในเชิงบวกกับผู้ร่วมงานมีความ ยึดมั่นในการทำงาน สร้างความเชื่อมั่น และเข้าใจในความต้องการของฝ่ายต่าง ๆ ให้ ความสำคัญในความพยายามของทีมงานและสร้างแรงจูงใจในการทำงานด้วยวิธีการต่าง ๆ อาทิ การแสดงความขอบคุณการเผยแพร่ผลงานของทีมงานและการยกย่องให้รางวัล

1.7 การประเมินผล หมายถึง การเป็นผู้ส่งเสริมให้มีการประเมินผลภายใน สถานศึกษาดำเนินการตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติเพื่อรองรับการประเมินภายนอก มีการนำผลการ ประเมินผู้เรียนมาใช้กำหนดนโยบายของสถานศึกษา เพื่อให้เป็นกระบวนการดำเนินงานอย่างเป็น ระบบและครบวงจร

1.8 การส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา หมายถึง การเป็นผู้ให้ความสำคัญกับ การวิจัยและพัฒนาโดยส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ใน โรงเรียนของครูและทีมงานรวมทั้งผู้บริหารอาจเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยด้วย

1.9 การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ หมายถึง การเป็นผู้ให้ความสำคัญกับงานด้านการ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของโรงเรียนให้ชุมชนและสาธารณชนทราบ โดยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อ สร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันและสร้างการมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น

1.10 การส่งเสริมเทคโนโลยี หมายถึง การเป็นผู้ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี เพื่อให้ทัน ต่อความเจริญก้าวหน้าทั้งในและต่างประเทศ ให้สอดคล้องกับยุคสังคมแห่งการเรียนรู้

2. การบริหารจัดการสถานศึกษา หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาใน กระบวนการใช้ทรัพยากรบริหารผ่านระบบและ โครงสร้างของสถานศึกษาในด้านการบริหาร วิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป

3. การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน หมายถึง การบริหารอย่าง มีอิสระตามการกระจายอำนาจการบริหารทั้ง 4 ด้าน ให้แก่สถานศึกษา เพื่อให้เกิดความคล่องตัวต่อการบริหารวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณและการบริหารทั่วไป โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมงานด้านวิชาการเป็นหลักสำคัญ อันจะก่อให้เกิดความสำเร็จในการปฏิรูปการศึกษาโดยรวม

4. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ปีการศึกษา 2549

5. ครู หมายถึง บุคลากรผู้ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ปีการศึกษา 2549

6. คณะ กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง ตัวแทนหรือคณะบุคคลที่จะสะท้อนภาพของการบริหารจัดการช่วยเหลือให้คำปรึกษา สร้างแรงจูงใจ กระตุ้นการทำงาน ทบทวนรายงาน สะท้อนความคิด ร่วมกันพิจารณานำมติ ข้อคิดและข้อเสนอแนะสู่การปฏิบัติ มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบโรงเรียน ประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้บริหารสถานศึกษา

7. สถานศึกษา หมายถึง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ซึ่งประกอบไปด้วยโรงเรียนในเขตอำเภอกระสัง อำเภอประโคนชัย อำเภอบ้านกรวด อำเภอพลับพลาชัย และ อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์

8. วุฒิกการศึกษา หมายถึง ระดับความรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา ครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็น 3 ระดับคือ ต่ำกว่าอนุปริญญา อนุปริญญา และปริญญาตรีขึ้นไป

9. เพศ หมายถึง สถานะทางเพศของผู้บริหารสถานศึกษา ครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ เพศชายและเพศหญิง